

Sergej Levickij: Šťastná generace

1.část: Moskva mého dětství

Moskva, rok 1954. Na ulici Gorkého, poblíž stanice metra *Majakovskaja* byl otevřen obchod „HOUBY“. Jedu tam s bandaskou - otec mě sem poslal pro houby v slaném nálevu. V obchodě jsou kádě s různými druhy nakládaných hub. Otec je měl rád. Houby se prodávaly na váhu a nebyly drahé.

Domů se vracím trolejbusem číslo 12. Ten jede kolem stanice *Sokol* (tehdy konečná stanice metra) do městečka MAI¹. Od té doby se jména mnohých stanic a zastávek změnila; tehdy místo „MAI“ hlásil průvodčí „Náměstí invalidů“ (nyní Leningradské), resp. „Závod na výrobu protéz“.

Po válce tu bylo invalidů habaděj. Ti, kterým chyběly obě nohy, jezdili na dřevěných vozíčkách vlastní výroby se čtyřmi kuličkovými ložisky, přičemž se rukama odstrkávali od země. Při jízdě po asfaltu tyto vozíky pořádně rachotily.

V oněch dobách k nám každé ráno přijížděla mlékařka Dáša. Bydlela v nedaleké vesnici, asi 30 km od Moskvy. Vozila sem tramvají s velkou konev z nerez-oceli s čerstvě nadojeným mlékem, které jsme my i naši sousedé od ní kupovali. Dáša přitom tahala těžkou konev do 5. patra bez výtahu! Byla to jiná doba.

Pamatuji si také, jak jsme tehdy milovali Číňany. Mnozí odborníci z MAI pracovali řadu let v Číně a předávali tam své zkušenosti. V institutu MAI přitom studovalo mnoho Číňanů, kteří tu bydleli na studentské koleji. V obchodě je často pouštěli k pultu bez fronty: cizince zde vítáme! Později se vztahy s Čínou začaly hroutit; čínští studenti oblečení do tmavomodrých uniforem zmizeli, a my jsme se zamílovali do Angely Davisové, Luise Corvalana, Patrice Lumumby, Salvatora Alendeho, Martina Luthera Kinga, Che Gevary, Daniela Ortegy, Nelsona Mandely atd.

Moji rodiče měli stálou společnost - byli to vesměs docenti MAI. Scházeli se jednou týdně u někoho v bytě. Tancovali podle gramofonu na kliku, později podle gramorádia. Vždycky kupovali černý kaviár; ten se tehdy prodával na váhu a byl k dostání téměř v každém potravinovém obchodě. Stále se vedly spory o červený kaviár: Bude jej někdo jíst? Proč bychom to kupovali? Také krabi nebyli příliš oblíbení. Obchody byly plné krabíchků konzerv, které nikdo nekupoval.

Docenti MAI často debatovali o vínech. Zpravidla pili přírodní gruzínské: „Tetra“, „Tviši“, „Mukuzani“, „Chvančkara“, „Kindemarauli“, nebo pili koňak. Tehdy se nic nefalšovalo! V době svého dospívání jsem se tak mohl seznámit bez vědomí rodičů s dobrými víny, která jsem po hostech dopíjel. A o významných svátcích - na Nový rok, výročí VŘSR - nezřídka zapékali vepřika v pohankové kaši. Pamatuji si na jeho úsměv, zarudlý rypáček a odstátá ouška, které vykukovaly z kaše.

¹ Moskovskij Aviacionnyj Institut

V té době činil plat docenta, kandidáta technických věd, 320 rublů. Navíc každý míval půl úvazku navíc (zpravidla to byla spolupráce na výzkumných projektech), což dávalo 150 rublů, takže celkový měsíční plat činil 470 rublů. To bylo docela dost! Vláda si zjevně práce vědců vážila. Patrně není náhodou, že právě v této době se rychle rozvinula sovětská kosmonautika a věda zaznamenala významný pokrok. Plat inženýra tehdy dělal 90-100 rublů, což bylo značně skromné, ale dalo se s tím přežít.

Ve stanicích metra prodávaly tehdy zmrzlinářky velice chutnou zmrzlinu v křupavých oplatkových kornoutech a na ulicích obchodovaly ženy s bílými zástěrami s „gazírovkou“². Sodovka stála 1 kopejku, soda se sirupem 4 kopejky. Ti bohatší si dávali sodu s dvojitým sirupem. V metru bývalo tehdy ještě v prvních vagoněch zvláštní oddělení pro invalidy, těhotné ženy a cestující s dětmi. Nikdo jiný tam nechodil, lidé to pravidlo respektovali. V metru bylo vždy chladno a velmi čisto; tato tradice se ještě dlouho potom zachovávala.

Ačkoli tehdy ještě nebyl vyhlášen boj proti alkoholismu a státní kasa se z velké části plnila daní z prodeje vodky, v létě nebylo v Moskvě obtížné se napít chlebového kvasu. Po celém městě byly rozmístěny žluté návěsné cisterny s kvasem, u kterých ženy v bílých pláštích, odhánějící vosy, čepovaly kvas do půllitrových pivních sklenic nebo do broušených³ (tvarovaných) sklenic. Tyto tvarované sklenice se používaly také v automatech na „gazírovku“, které pracovaly nepřetržitě a stály na každém rohu. Někdy tyto automaty dávaly vodu i bezplatně - po úderu pěstí. A co je ještě pozoruhodnější - ani večer nebyly tyto sklenice rozkradeny. Alkoholici si brali pro vypití láhve vodky jednu sklenici, ne tři. Copak je nyní možno svěřit obyvatelům hlavního města (ne nutně Moskvanům) tvarované sklenice?

My, děti a mládež, jsme byli tehdy na svou zemi, a ovšem také Moskvu, jak se patří hrdí. Narodili jsme se přece v zemi Sovětů a navíc v Moskvě! Moskvana ostatní obyvatelé země vážili, považovali ho téměř za cizince. V rychlících, které se blížily k hlavnímu městu, hráli v palubním rozhlasu populární písně o Moskvě, a my, Moskvané, jsme se tím pyšnili. Někde však lidé Moskvany v hloubi duše nenáviděli.

V padesátých a šedesátých letech sloužila ulice Gorkého (nyní Tverskaja) jako korzo. Večer se tu beze spěchu procházely celé rodiny s dětmi. Někdy se přitom stavovali na Puškinova náměstí „U labužníka“⁴. Pokaždé byli okouzleni velkolepým interiérem budovy, vůněmi a velkým výběrem kvalitních vařených klobás⁵ a vůni čerstvě namleté kávy. Všechny prodavačky měly čisté, bílé pláště a hlavy ozdobené kokošníky⁶. Pak pokračovali ke stanici Majakovskaja a po cestě si prohlíželi zrcadlové výlohy cukráren. Konečně, na náměstí Majakovského čítali mladí básníci u sochy básníka své verše před nevelikou skupinkou zevlounů; Tato tradice byla později nějak zlikvidována.

Za památkem Majakovského se ve staré trojpodlažní budově nacházelo divadlo „Sovremennik“⁷ O. Jefremova. Dostat se na jeho představení se považovalo za událost. Tato budova už dávno neexistuje. Ulice Majakovského se nyní nazývá „Triumfální“. Je rozkopaná, uzavřená a stále se tam něco opravuje, aby se tam nemohly konat demonstrace opoziční skupiny „Strategija 31“.

² Sodovkou a limonádou. Tento termín jsme si vytvořili (jako studenti) při návštěvě Moskvy v roce 1967

³ Jde zřejmě o lisované sklo; broušené sklo je opravdu přepychem

⁴ Eliseevskij gastronom (dnes Gastronom No1)

⁵ Se slzou? Hořící?

⁶ kokošník - ozdoba hlavy ruských žen

⁷ současník

Pro pěší procházky se velice hodila oblast stanice „Kropotkinskaja“, od otevřeného koupaliště *Moskva* až po *Sadový okruh*⁸. Tato ulice se nyní jmenuje „Prečistěnka“. Na ní se dosud zachovaly fragmenty staré Moskvy. Dnes je však tato ulice večer vymřelá - jsou tu skoro samé kanceláře. Dříve v těchto domech bydleli původní Moskvané. Chodili nakupovat do znamenitého obchodu SYR, který už rovněž zmizel, a scházeli se v suterénních kavárnách, kde se levně podávala chutná náhražka kávy a pekli tam koblihy. To už také odnes čas. Z toho ovšem neplyne, že v dnešní Moskvě nelze popít kávu - otázka je za kolik...

V šedesátých letech se v Moskvě objevilo množství obchůdků s plněnými taštičkami⁹. Byly to většinou jednoduché prosklené domky - „steklaški“, v kterých stály vysoké kulaté stolky. Židle tam (zpravidla) nebyly, aby se tu hosté příliš nezdržovali. Na stěnách byly vždy nápisy:

Přinášet a konzumovat alkoholické nápoje je přísně zakázáno!

Ale proč by asi lidé tehdy chodili do těchto obchůdků? I když taštičky, polité olejem, smetanou nebo octem, nebyly špatné. Každý si mohl vybrat. A byly docela levné - stály 36 kopejek. Téměř všichni hosté s sebou přinášeli portské víno „777“, „33“, nebo „Adam“, a sem tam někdo i kvalitní vodku „Moskovskaja“ za 2 rubly 87 kopejek. U vašeho stolku se pojednou objevila stařena a nabídla vám k půjčení 3 sklenice: „Jsou myté,“ ubezpečovala. A my jsme jí po vypití vrátili sklenice i prázdnou láhev, kterou zpeněžila za 12 kopejek.

Někdy roli této babky zahrála uklízečka, oblečená do zašpiněného pláště, která měla na nohou vlněné ponožky a cvičky. Stírala stůl mokrým, podezřele tmavým hadrem, půjčovala sklenice, a myla podlahu lodním koštětem, přičemž vám ušmudlala boty.

Ale jaká tehdy byla atmosféra národní sounáležitosti!

Portské jsme si mohli vypít také společně s přáteli na dvorku. Tyto staré moskevské dvorky s pískovišti a dětskými hřišti byly večer, kdy děti odešly, ideálním místem pro sblížení lidí. Stačilo koupit si zákusek - tři kusy taveného sýra. Jmenovaly se příznačně „Družba“ a prodávaly se ve všech potravinářských obchodech. Gurmáni pak mohli nalévat vodku. Láhev vodky stála 2 rubly 87 kopejek, což bylo magické číslo. Za zbylých 13 kopejek bylo možno pořídit zákusek - půllitrovou sklenici hospodského kaviáru. Rovnou za celé rubly! Někdo ve vládě musel myslet na lidi.

Magické číslo 2,87 používali tehdy často humoristé. Bylo to dokonce číslo stroje ve filmu Leonida Gajdaje „Příhody Šurika“. Ale pití alkoholu zde nebylo vůbec cílem. Potom bylo možno se projít starou Moskvou se zvláštním uspokojením. Na případy vysloveného opilství si nevzpomínám. Ovšem, proti hlavní vrátnici MAI na Volokolánské třídě byla pivnice. Lid jí říkal „PNI“ - Pivnice Naproti Institutu. Chodili tam studenti i jejich učitelé, ale drželi se v mezích. Tehdy se považovalo za neúnosné zpít se a spadnout na zem. Z těchto studentů vyšla řada významných osobností, konstruktérů raket i letadel a to vše létalo! Mezi absolventy MAI se našlo i mnoho humoristů.

Ještě si vzpomínám na jejich oblíbenou restauraci „Zagorodnyj“¹⁰. Tehdy byl opravdu za městem, šest tramvajových zastávek od konečné metra „Sokol“. Vařili tam dobře, ale co jsme

⁸ Sadovoje kolco

⁹ Byla to specialita ze Sibíře: taštičky plněné masem; v obchodech „Pelmennaja“ se také konzumovaly a zapíjely vodkou (pozn.překl.)

¹⁰ Za městem

to tehdy byli za gurmány? Slaneček s vařenými brambory a hrachem politý slunečnicovým olejem se považoval za výborný základ pod vodku. A k tomu ještě hovězí žebro.

K této restauraci jsem jezdil ještě v dětství s matkou, neboť vedle něho byl krámk kde prodávali petrolej. I když jsme bydleli v pětipodlažním cihlovém domě, vařili jsme všechno na petrolejových vařičích¹¹. Teplá voda tu ovšem také netekla; dřevěnými poleny jsme ohřívali vodu v kotli a myli se podle rozvrhu. Byl to komunální byt pro tři rodiny. Plyn sem zavedli až v roce 1952.

Konec 50tých a začátek 60tých let byl ve znamení epochálních úspěchů sovětské vědy. První umělá družice Země¹², první kosmonaut. První proudové dopravní letadlo, atomový ledoborec, vodíková puma. Byli jsme na to hrdí! Měli jsme také výborný balet a vznikaly pozoruhodné filmy, které můžeme dodnes obdivovat. Pokud se neuvažovalo příliš do hloubky, žilo se nám tu docela dobře, zejména v Moskvě. Ohromila nás *Výstava úspěchů národního hospodářství*¹³. Bylo to celé město s velkolepými fontánami a pohádkovými stavbami. Každá svazová republika tu měla svůj pavilon s originálními expozicemi. Ze všeho vyzařovala neobvyklá čistota a péče. Všude kolem byly květiny, ozdobné rostliny a jablonové sady. Vládla tu pohoda - vstupné 30 kopejek odrazovalo od vstupu všelijakou sběř. Byly tu přirozeně také všude prodavačky zmrzliny a gazírovky. A kdybys pokračoval až k jezeru s přístavem a fontánou „*Zlatý klas*“, našel bys tam velkou restauraci se stejným názvem.

Přestavba (perestrojka) změnila VDNCh na tržnici s čínským zbožím. Co se dá dělat - každá doba má své ideály.

Význačnou budovou zůstal dodnes Chimkinskij (severní) říční přístav. Tato originální budova ve tvaru velké lodi byla postavena v roce 1937. Budova je obklopena parkem s mnoha květy. Hezké kotvící háky, sněhobílé trojpalubní lodě. Je tu i kotviště pro menší lodě pro osobní dopravu, nazvané po šesti letcích-hrdinech SSSR:

Levaněvskij, Bajdukov, Gromov, Čkalov, Vodopjanov, Kokkinaki, Beljakov
Země přece musí znát jména svých hrdinů!

V roce 1957 se objevily dvě rychlé lodě s podvodními křídly: *Raketa* a (o něco větší) *Meteor*. Nyní bylo možno se dostat ke *Klazminské* vodní nádrži a nazpět za 40 minut! Studentské stipendium nám umožnilo tuto vyjížďku absolvovat. A kdo měl víc peněz, mohl potom posedět v restauraci „*Volha*“ v budově říčního přístavu (pokud měl o tyto věci zájem).

Zase ty hospodské vzpomínky. Do hospod jsme moc nechodili a tak se mi to vytrácí z paměti...

Městské letiště, restaurace „*Aeroflot*“ vedle stanice metra „*Aeroport*“. Chodil jsem tam během studia s kamarádem, kolegou z MAI. Dostávali jsme stipendium 45 rublů a dalších 45 rublů jsme si mohli přivydělat na katedře jako laboranti. V této restauraci jsme si vždycky poručili láhev arménského koňaku za 6 rublů, 2 pálenky za 1 rubl 40kopejek a kávu; celkem to dělalo 9rublů 80 kopejek za nás oba.

¹¹ Petrolejový vařič je lepší než primus, pokud víte, o co se jedná.

¹² sputnik

¹³ Vystavka Dostizhenij Narodnogo Chozjajstva, VDNCh

2. část: Moskva sportovní

V roce 1980 se v Moskvě uskutečnily XXII Olympijské hry a Moskva se na tuto událost včas připravovala. Televize a tisk varovaly moskevské řidiče, že milice¹⁴ bude prověřovat technický stav soukromých vozidel, zabavovat automobilům čísla udělovat různé postihy. Bylo doporučováno, aby řidiči nejezdili po dobu Olympiády ve vlastních autech do města a raději vyrazili s rodinou na venkov. Pokud jde o meziměstskou dopravu, přístupy do Moskvy byly uzavřeny daleko od jejích hranic.

Pamatuji si, jak jsme se tehdy s kamarády vraceli auty z dovolené. Bylo to 10 dní před zahájením Olympiády. První kordon nás zastavil 150 km od hlavního města. Ověřili si, že jsme trvale hlášeni v Moskvě a bez problémů nás pustili dál. Také další kordony nás bez problémů propustily. Jak pak nebýt hrdý, že jsme Moskvané!

Pro potřeby účastníků her byla v Moskvě zřízena řada běžných letních kaváren. Byl rozšířen Leningradský prospekt, na mnoha ulicích byl obnoven asfaltový povrch a provedeno nové značení zářivě bílými pruhy. Město se zaskvělo čistotou a pořádkem¹⁵.

Navíc vyšlo najevo, že množství stávajících kaváren, restaurací, obchodů autobusů, tramvajů a trolejbusů může plně pokrýt potřeby Moskvanů při normálním, klidném životě bez dlouhých front. To ovšem jen v případě, že je město vyhrazeno jen Moskvanům, že cizí sem nesmějí. A těch přijíždějí denně do Moskvy asi 3 miliony! Od toho pochází rčení „Město zaplavili lidé všelijací“.

Při olympiádě se vyskytly také některé pikantnosti. Do olympijských kaváren například proudili zadním vchodem Moskvané, kteří si tu vybírali z odpadních košů jednorázové plastové nádoby a omývali si je. Vozili si je pak na chatu. Takovéto plastové nádobíčko bylo tehdy cenností.

Tyto Olympijské hry se však nevyvedly: Více než 50 zemí je bojkotovalo na protest proti sovětské invazi do Afganistánu. Mnozí sportovci nemohli přijet...

V polovině 60tých let dostali Moskvané možnost pořídit si zahrádku o rozloze 6 arů¹⁶. Pozemky se zpravidla nacházely na blátivých plochách, nevhodných pro zemědělské využití. Přidělovaly se prostřednictvím podniků, přičemž hlavní slovo měly stranické a odborové orgány. Při rozdělování docházelo přirozeně i k podvodům, ale přesto šance získat pozemek byla zcela reálná. Naše rodina dostala pozemek poblíž Istrinské vodní nádrže, kde byla zahrádkářská kolonie MAI. Tvořilo ji 40 parcel, přidělených vesměs kandidátům technických věd, docentům a profesorům. Byly to zanedbané jílovité pozemky pokryté pařezy. „Technická inteligence“ se plnou vervou pustila do obdělávání svých pozemků. Malé, ale *jejich!* Dočkali se i sklizně, a to přes neustále opakované výmluvy médií na „nepříznivé povětrnostní podmínky“. Také děti si tu přičichly k fyzické práci.

Celý náš pozemek byl pokryt pařezy. Můj otec, 67letý profesor, vykopal sám 37 pařezů! Stát jednou udělal dobrou věc. My - budovatelé komunismu - jsme ale byli v mnoha směrech omezováni: půdorys domku nesměl být větší než 36 m², nesměl mít patro, nesměla tam být kamna a záchod; mohla tam být jenom kompostová jáma. Proč to všechno, divil by se dnešní mladý člověk. To vám hned vysvětlím: úřady nechťely, aby se na zahrádce mohlo bydlet i v zimě. Jinak by tu mohli lidé celoročně bydlet a své byty pronajímat, čímž by pobírali „bezpracný příjem“. Nad dodržováním těchto směrnic bděl stranický výbor podniku, ke kterému proudily varovné signály a který chránil pracující před pokušením.

¹⁴ policie

¹⁵ Věnovanou péčí

¹⁶ Tj. 600 m²

Centrální park kultury a oddechu se v zimě přeměnil na gigantické kluziště. Všechny cesty a plácky se kropily vodou. Bruslily zde tisíce Moskvanů a na křižovatkách byly světelné signály: na červenou neprojedeš! Také milice tu byla na bruslích. Nikdy jsem tu neviděl konflikty nebo rvačky: kdo sportuje, má kde spálit adrenalin.

Bylo tu množství převlékáren s prkennou podlahou, po níž se mohlo chodit na bruslích. Byly tu také bufety a kavárny, ale alkohol se tu (pokud si vzpomínám) nepil - zde byly jiné cennosti.

Vzpomínám si také na *Dětský klub*, který se nacházel v přízemí jednoho obytného domu kolonie MAI. Bylo to v roce 1953. Byl tam kroužek společenského tance, radiotechnický, fotografický, leteckého modelářství, ateliér, studio uměleckého přednesu a kurs hry na klavír. Výuka byla bezplatná a mohl se přihlásit kdokoli. Kdo platil mzdy lektorům a správě klubu? Byl to stát, který zjevně dbal o to, aby tu vyrostla sebevědomá, zdatná a všestranně vzdělaná mladá generace.

V roce 1963, kdy jsem byl studentem 1. ročníku na MAI, zapsal jsem se do tamního oddílu boxu; současně jsem se zapsal také do boxerského oddílu „Křídla Sovětů“. K dispozici byl trenér, ring, rukavice, lékař, sprchy - všechno hradil stát. K tomu poznamenávám, že vynikající sportovci, které jsem osobně znal, se nikdy na ulici neprali. Zbít netrénovaného člověka se považovalo za amorální a sportovci neměli potřebu si pozvednout sebevědomí zbitím slabého. Při tréninku se můžeš vybit až do ztráty vědomí.

3.část: Oblékání a móda

Je třeba podotknout, že lehký průmysl SSSR zásoboval vnitřní trh všemi potřebnými produkty. Pračky, chladničky (některé, vyrobené r.1953 dosud pracují!), televizory, vysavače, kvalitní hodinky a fotoaparáty - to všechno byly naše výrobky! Vyráběly se tu také automobily značek ZIS, ZIM, Volha, Moskvič, Pobeda. Auta cizích značek byla v Moskvě řídká - byly to vesměs automobily zahraničních misí. Vybavuje se mi zde také vliv čínské ekonomiky na náš všední život v 50.letech. Před Novým rokem se v obchodech vždy objevily čínské mandarinky - každá byla zabalena do cigaretového papíru. Měly velmi vzrušující vůni. Ženy a dívky zase nosily „bojové“ čínské kalhoty „Družba“ s „ofinou“ a dvěma gumičkami dole.

Móda v SSSR existovala, ale v 50. až 60. letech byl Sovětský svaz za tzv. „Železnou oponou“. Za hranice nejezdil nikdo, s výjimkou diplomatů, pracovníků zahraničního obchodu a nejlepších umělců. Ostatní obyvatelstvo se pyšnilo svou zemí a litovalo lidi ve světě kapitalismu, kde bili černochoy, kde řádila nezaměstnanost a kde ceny neustále stoupaly. Filmy ze Západu se tu prakticky nedávaly, a pokud ano, vystříhávali z nich záběry supermarketů s hojností nabízeného zboží. Ti, kdo se přesto dostali na Západ, o tom raději mlčeli a tiše si odtud přivezli módní oblek, boty nebo magnetofon... Ostatní obyvatelstvo chodilo v nevhledných šatech domácí výroby, nedbale ušitých z šedých, nevýrazných látek.

Na konci 50.let se objevili „pásči“. Byli to mladí lidé, kteří se chtěli svým oblečením nějak zviditelnit. Společnost, kde se ještě nedávno diskutovalo o problému, zda může komsomolec nosit kravatu, to brala jako výzvu. Pásky zobrazovali na karikaturách ve přiléhavých kalhotách, v botách na silné podešvi, pestré košili a tmavých brýlích. Těmito karikaturami proslul zejména časopis „Krokodýl“.

V menších městech, kde se vždy více dbá o „mravnost“, se dokonce formovaly dobrovolné družiny, které „lovily“ majitele přiléhavých nohavic rvali jim je! A když po několika letech přišly do módy „zvonovité“ kalhoty, „ochránci mravů“ jim z nich vytrhávali klíny.

Obyvatelstvo vyplývalo také hodně energie na boj s šortkami (ktaťasy) a dámskými kalhotami. Obyvatelé jihu Ruska nechtěli pochopit, že ti ze severu chtějí u moře pochyťat co nejvíc slunečních paprsků, a všelijak šikanovali lidi v kraťasech. Na Krymu, kde byla jídelna hned u moře, lidi v šortkách ve dne neobsluhovali a neprodali jim ani kompot. V knihovně penziónu byl zase nápis:

V šortkách se knihy nepůjčují!

Na ministerstvech a ve státních institucích nesměly pracovat ženy v kalhotách. Dlouho trvalo, než si ženy vybojovaly právo nosit zde kalhotové kostýmy.

V té době se také objevili překupníci¹⁷, kteří skupovali módní oblečení u cizinců a prodávali je za trojnásobnou cenu svým krajanům, kteří se chtěli moderně oblékat. Za tuto činnost, posuzovanou jako „spekulace“, hrozil trest vězení.

Občané SSSR nesměli vlastnit zahraniční měnu. U koho našli v kapse například 10 dolarů, byl souzen jako usvědčený špión. A pokud u překupníka našli nějakou, byť malou částku v zahraniční měně, hrozilo mu mnoholeté vězení.

Ptáte se: jak to dělali zaměstnanci zahraničních misí? Vždyť byli placeni těmi hroznými penězi - dolary, franky, markami, které nelze dovážet do SSSR! I na to se pamatovalo: vaše výplata se zaregistrovala v „Bance pro zahraniční obchod“ a tam vám vydali bony (certifikáty) rovnocenné zahraniční valutě. Za ně jste si mohli zakoupit zboží ve speciálních obchodech „Berjozka“, hlídaných u vchodu milicionářem. Nikdo jiný tam nesměl. Uvnitř, ve vitrínách zakrytých roletami, jste si mohli vybrat zahraniční zboží a nedostatkové domácí zboží včetně automobilu „Volha“.

Ale vždyť i ti ostatní se chtěli oblékat podle módy! U překupníků to bylo drahé, nebezpečné a nemorální (tento pojem tehdy ještě existoval). Tito „morální a bezvýjezdní“ mohli nakupovat v několika obchodech, kam občas „vyhodili“ módní šátky, rukavice, lampičky nebo voňavé toaletní mýdlo. Ti bohatší si mohli ušít módní šaty podle řížského módního časopisu. Módní časopisy ze Západu celníci zabavovali, zvláště když byla na obálce fotka ženy v plavkách nebo dokonce ve spodním prádle! Porno!

Ani hudba se nevymkla kontrole. Kdo tancoval šejk, twist nebo rokenrol, byl odveden z parketu. Západní rozhlasové stanice byly rušeny i v době, kdy vysílaly hudbu. Začaly se objevovat první magnetofony, ale pro většinu lidí byly nedostupné. Celníci zabavovali i zahraniční gramodesky. V boji s úřady pomáhali vždy trochu lidoví kumštýři. Zapisovali podomácku západní hity na upotřeбенé rentgenové filmy a prodávali je v průjezdech mladým lidem.

Ke stanici Sokol přiléhá kostel *Všech Svatých*; podle něho se nazývala i vesnice, která tu dříve stávala. Tento kostel, postavený v roce 1736, je architektonickým skvostem. Chodil jsem do něho už jako pionýr a komsomolec, a vůbec jsem se nebál, že mě tu někdo uvidí a udá. Já jsem se tu nemodlil - jenom jsem se díval...

Když se tu konalo procesí, kolem kostela hlídkovala na koních milice.

V roce 1961 koupil můj otec automobil *Volha GAZ 21* modré barvy s jelenem na kapotě. Protože se takovéto sošky kradly, otec ho udělal snímací. Když jsme zaparkovali (a šli třeba do kina), jelena jsme odšroubovali. Montáž trvala jen několik minut. V tomto autě jsme se vydali nadivoko na Krym. Na břehu moře byla malá vesnice a vedle ní bylo parkoviště (auto-camp). V prachu tu stály v řadě desítky aut se stany. Vařilo se tu na primusech „Rekord“ tuzemské výroby. Ty nebyly špatné.

¹⁷ farcovšičiki

Byly tam dva záchody „M“ a „Ž“. U „Ž“ vždycky stála fronta, která byla nejdelší po obědě. Podobně to ale vypadá i dnes, po 50 letech, v moderních divadlech a podobných zařízeních... Od těch dob se změnila pouze cena: za benzín pro cestu na jih a zpátky jsme tehdy zaplatili 12 rublů 50 kopejek.

Benzin byl tehdy skoro zadarmo. Řidiči nákladňáků ZIL prodávali 20litrový kanistr benzínu za 50 kopejek. Řidiči mívali v garáži 4 plné kanistry a o benzin nebyla nikdy nouze. Tomuto nelegálnímu obchodování nepřekážela ani parkoviště. Státní podniky dostávaly roční přiděly benzínu, a když ho nespotřebovaly, v příštím roce se přiděl zkrátit. Tak ho často lili do výmolů...

Do jaké míry jsme byli opravdu šťastní?

V první řadě jsme byli mladí, prožívali jsme školní a studentská léta. A to je neopakovatelné! Dále jsme mnohým věcem nerozuměli. Viděli jsme jen vnější tvář událostí a nezkoumali do hloubky jejich podstatu.

Ekonomice se dařilo a moc nás nevzrušovalo, že disidenti byli vězněni za to, že vyjádřili pochybnost o programu Komunistické strany SSSR, který v roce 1960 hlásal: „Ještě tato generace sovětských lidí bude žít v komunismu!“. Byly tu i jiné nenormálnosti.

Pokud si ale myslíte, že se od té doby v lidech a ve světě něco podstatného změnilo, pak to vyplývá z vaší nevědomosti, která vás dělá šťastnými.

Bud'te šťastní i vy!

